

تقلید

تقلید

بقاء بر تقلید میّت

س ۱۳۹۵ - تقلید میّت ابتداءً جایز نیست، ولی بقاء بر تقلید میّت اشکال ندارد و باید بقاء بر تقلید میّت به فتوای مجتهد زنده باشد و کسی که در بعضی از مسائل به فتوای مجتهدی عمل کرده، بعد از مردن آن مجتهد می تواند در همه مسائل از او تقلید کند.

-- آیه الله بهجت: فقها حیات را شرط می دانند؛ یعنی می گویند: برای ابتدای تقلید باید از مجتهد زنده تقلید کرد و اما اگر مرجع تقلید انسان از دنیا رفت، در اینکه آیا می تواند بر تقلید باقی بماند یا باید به مجتهد زنده مراجعه نماید، مورد اختلاف است، پس اگر کسی در این مسأله مجتهد بود طبق نظر خودش عمل می کند و گرنه طبق نظر مجتهد زنده عمل می کند.

باقی ماندن بر تقلید میّت در مسائلی که در آنها تقلید و عمل کرده است، در صورتی که مجتهدی که از دنیا رفته با مجتهد زنده از نظر علمی مساوی باشند، بنابر اقوی جایز است، هر چند با اجازه مجتهد دیگری بر تقلید باقی بوده و عمل کرده باشد؛ و اگر مجتهدی که از دنیا رفته اعلم باشد، واجب است بر تقلید او باقی بماند و اگر مجتهد زنده بعداً اعلم شد واجب است در تمامی مسائل به او عدول نماید.

-- آیه الله تبریزی، آیه الله خویی: اگر مجتهدی که انسان از او تقلید می کند از دنیا برود، در صورتی که فتوای او در نظر مقلد بوده و فراموش نکرده باشد، حکم بعد از فوت او حکم زنده بودنش است؛ و اگر فتوای او را یاد نگرفته (خویی: یا فراموش کرده است) لازم است به مجتهد زنده رجوع کند. (تبریزی: و بعید نیست در صورتی که فراموش کرده است باز بتواند به فتوای او عمل کند).

-- آیه الله زنجانی: اگر انسان مجتهدی را در زمانی که می توانسته از او تقلید کند - یعنی در هنگامی که ممیز بوده و خوب و بد را می فهمیده (هر چند بالغ نشده) - درک کند، می تواند پس از مرگ آن مجتهد از او تقلید کند، خواه در زمان زنده بودن مجتهد از او تقلید کرده باشد یا از او تقلید نکرده باشد، در غیر این صورت، بنابر احتیاط عمل کردن به فتوای مجتهدی که از دنیا رفته جایز نیست.

و چنانچه مجتهدی که انسان از او تقلید می کند از دنیا برود حکم بعد از فوت او حکم زنده بودنش است، بنابراین اگر مجتهدی که از دنیا رفته اعلم باشد یا در صورت تساوی به فتوای او عمل کرده باشد، لازم است بر فتوای او باقی بماند و اگر مجتهد زنده اعلم شده باشد، باید به او مراجعه شود و اگر به فتوای مجتهد متوفی که با مجتهد زنده مساوی است عمل نکرده باشد، از هر یک از آنها که بخواهد می تواند تقلید کند.

و اگر مجتهد پیش از عمل کردن به فتوای او از دنیا برود و انسان به فتوای مجتهد مساوی دیگر عمل کند دیگر نمی تواند به فتوای مجتهدی که از دنیا رفته عمل نماید.

--آیه الله سبحانی: ابتدای تقلید باید از مجتهد زنده باشد و اگر مجتهدی که انسان از او تقلید می کند از دنیا برود باید از مجتهد زنده تقلید کند ولی مسائلی که آنها را یاد گرفته است می تواند بر تقلید قبلی باقی بماند در این صورت حکم بعد از وفات او حکم زنده بودنش است.

--آیه الله سیستانی: اگر مجتهدی که انسان از او تقلید می کند از دنیا برود، حکم بعد از فوت او حکم زنده بودنش است. بنابراین، اگر او اعلم از مجتهد زنده باشد باید - با علم به اختلاف در مسائل محل ابتلا ولو اجمالاً - بر تقلید او باقی بماند و چنانچه مجتهد زنده اعلم از او باشد، باید به مجتهد زنده رجوع کند. و اگر اعلمیتی در میان آنها معلوم نشود یا مساوی باشند مخیر است عمل خود را با فتوای هر کدام تطبیق نماید مگر در موارد علم اجمالی یا قیام حجت اجمالی بر تکلیف مانند موارد اختلاف در قصر و تمام که بنا بر احتیاط واجب باید رعایت هر دو فتوا را بنماید و مراد از تقلید در صدر این مسأله صرف التزام به متابعت از فتوای مجتهد معین است نه عمل کردن به دستور او.

--آیه الله صافی: بلکه جواز بقا بر تقلید او در سایر مسائل نیز بعید نیست. ولی اگر مجتهد میّتی که از او تقلید می کرده، اعلم از حی باشد، بقا بر تقلید او، بنا بر احتیاط، واجب است؛ چنان که اگر مجتهد حی، از میّت اعلم باشد عدول به حی واجب است.

--آیه الله فاضل: مسأله باقی ماندن بر تقلید میّت جایز است در صورتی که مجتهد میّت و مجتهد حی مساوی در علم باشند و چنانچه یکی از آن دو اعلم باشد تقلید از اعلم لازم است و در باقی ماندن بر تقلید میّت، فرقی بین مسائلی که عمل نموده و مسائلی که عمل ننموده وجود ندارد.

--آیه الله گلپایگانی: اگر مجتهدی که انسان از او تقلید می کند از دنیا برود، باید از مجتهد زنده تقلید کند. ولی کسی که در مسأله ای به فتوای مجتهدی عمل کرده یا آن را یاد گرفته و ملتزم به عمل به آن شده باشد، اگر بعد از مردن آن مجتهد در آن مسأله به فتوای مجتهد زنده رفتار نکرده باشد، می تواند در آن مسأله به فتوای مجتهدی که از دنیا رفته باقی باشد.

اگرچه احتیاط مستحب آن است که به فتوای مجتهد زنده رفتار نماید.

--آیه الله مکارم: هرگاه مجتهدی که انسان از او تقلید می کند از دنیا برود، باقی ماندن بر تقلید او جایز است بلکه اگر اعلم باشد واجب است، به شرط اینکه عمل به فتوای او کرده باشد و یا حداقل فتوای او را برای عمل گرفته باشد.

عمل کردن به فتوای مجتهد مرده ابتداءً جایز نیست هر چند اعلم باشد بنا بر احتیاط واجب.

رجوع به فالاعلم

س ۱۳۹۶- اگر اعلم در مسأله ای فتوا نداده و تنها احتیاط واجب کرده است، ولی فالاعلم آن احتیاط را ندارد، آیا لازم است مقلّد اعلم بداند مرجعش احتیاط واجب کرده و باید نیت رجوع به فالاعلم کند، یا همین که در مقام انجام وظیفه شرعی بوده و عملش طبق فتوای فالاعلم است کافی است؟ به عبارت دیگر، اگر اعلم مثلاً در احرام از مکه

قدیم احتیاط واجب است، ولی فالأعلم چنین احتیاطی نداشته، و مقصد اعلم از مکه جدید محرم شده و بعد از اعمال حجّ فهمیده است که اعلم چنین احتیاطی داشته، آیا عملش صحیح است یا خیر؟ و اکنون چه وظیفه ای دارد؟

--آیه الله تبریزی: پس از فهمیدن فتوای فالأعلم در تصحیح عمل، به فتوای وی استناد می کند.

--آیه الله سبحانی: کافی است عمل او هر چند نداند مطابق فتوای فالأعلم باشد.

--آیه الله سیستانی: اگر مطابقت با فتوای کسی که می تواند از او تقلید کند داشته باشد، الآن می تواند به او رجوع کند.

--آیه الله صافی: در فرض سؤال، بعد از خاتمه اعمال نیت کند که آنچه انجام داده ام بر طبق نظر فالأعلم باشد اشکال ندارد البته مشروط به این که هنگام احرام از مکه جدید قصد قربت از او متمشی شده باشد.

--آیه الله فاضل: همین که عمل مطابق فتوای مشهور باشد صحیح است و نیت رجوع و حتیگفتن و ارجاع دادن لازم نیست. بلی اگر سؤال کردند باید گفت و اگر بعد از عمل متوجه آن احتیاط شدند اعاده لازم نیست، هر چند اگر بخواهند طبق احتیاط اعاده و عمل کنند مانعی ندارد.

--آیه الله مکارم: بعد از اعمال حجّ رجوع به فالأعلم می کند و چون عمل گذشته او با آن هماهنگ است، اعاده لازم نیست.

مسائل اختصاصی بقاء بر تقلید

--آیه الله بهجت:

مسأله ۱۳: اگر مسائلی را از مجتهد میّت یاد گرفته و بنا داشته عمل کند، چنانچه عمل نکرده و یا شک در عمل کردن دارد، در صورت بقاء بر تقلید میّت، نمی تواند در آن مسائل باقی بر تقلید بماند، هر چند مجتهد میّت اعلم باشد.

مسأله ۱۴: شخصی که مقلد مرجعی بوده و بعد از وفات او بر طبق نظر مرجعی دیگر بر تقلید باقی مانده، ولی در بعضی از فتاوی ؛ از قبیل بلاد کبیره و شب مهتاب یا هر مسأله دیگر، به مرجع دوّم عدول کرده، بعد از وفات مرجع دوّم، در صورت بقاء، نمی تواند در این مسائل به مرجع اوّل برگردد ولی می تواند به تقلید مرجع دوّم باقی باشد.

مسأله ۱۵: کسی که مقلد مرجعی بوده و بعد از وفات او به فتوای مرجعی دیگر به تقلید اوّل باقی بوده، پس از وفات مرجع دوّم، در صورت جواز بقاء تنها در مسائلی که طبق فتوای مجتهد اوّل عمل کرده می تواند باقی بماند و اگر چند مرجع داشته و بعد از وفات هر کدام طبق موازین از دیگری تقلید کرده و با اجازه بعدی بر تقلید باقی مانده و در نتیجه از هر مجتهد چند مسأله عمل کرده است، در آن مسائل می تواند بر تقلید مجتهدین قبلی باقی بماند، ولی در هر صورت در مسائلی که عمل نکرده باید به فتوای مجتهد زنده عمل کند.

مسأله ۱۶: شخصی که مقلد مرجعی بوده، بعد از فوت آن مرجع اگر احراز و یا احتمال اعلمیّت میّت در بین نباشد، رجوع به مجتهد زنده جایز است و در صورتی که مجتهد زنده اعلم باشد یا احتمال اعلمیّت او در بین باشد، رجوع به او

واجب است.

--آیه الله زنجانی: اگر انسان به فتوای مجتهدی عمل کرد، نمی تواند از مجتهد دیگر تقلید کند، مگر مجتهد دیگر اعلم از مجتهد اول شده باشد که لازم است به فتوای مجتهد دیگر عدول کند.

استطاعت

س ۱۳۹۷ برخی از زائران ثبتنام شده حج، از معلولیت جسمی به دلیل قطع نخاع و یا شیمیایی شدید و یا بیماری اعصاب و روان حاد برخوردارند که در انجام اعمال حج دچار مشکل می شوند و برخی اعمال از قبیل طواف و نماز طواف را به ناچار باید نایب بگیرند و در مواقع، وقوف اضطراری کنند، امکانات عربستان نیز پاسخگویی آنان خصوصاً در مواقع نیست، [همچنین] ساختمان ها مناسب شرایط آنان نمی باشد، مثلاً ویلچر درون حمام ها نمی رود، از سرویس های بهداشتی خصوصاً در عرفات و منا یا نمی توانند استفاده کنند و یا استفاده سخت است. اکنون با توجه به آنچه ذکر شد بفرمایید:

۱. آیا با شرایط فوق، اینگونه افراد شرعاً استطاعت دارند یا خیر؟

۲. در صورت مستطیع بودن، با توجه به اینکه از اول می دانند که شخصاً نمی توانند این اعمال را انجام دهند، تکلیف شرعی آنها چیست؟

--آیه الله خامنه ای: اگر سایر شرایط استطاعت فراهم است و رفتن به حج برای خود آنان موجب حرج و سختی زیاد نباشد باید بروند و در غیر اینصورت مستطیع نیستند و در صورتی که حج بر آنان از قبل مستقر شده باشد، باید نایب بگیرند.

--آیه الله سبحانی: محروم کردن افراد معلول که استطاعت مالی برای خود و همراه دارند، جائز نیست. از آنجا که رکن حج همان وقوف در عرفات و مشعر است، می توانند از نظر وقوف به اقل اکتفا کنند. دو ساعت قبل از غروب از مکه حرکت کرده، مقادیر عرفات وقوف کنند، سپس به مشعر رفته پس از نیمه شب به سمت منا و از آنجا هم بهمکه بروند. اعمال منا را نایب انجام دهد و در اعمال حج، طواف و سعی را خود انجام می دهند.

--آیه الله سیستانی: جواب سؤال اول: اگر از رفتن به حج به حرج و مشقت زیاد می افتند حج بر آنها واجب نیست ولی باید برای حج نایب بگیرند. جواب سؤال دوم: حکم آن روشن شد.

--آیه الله مکارم: با توجه به شرایطی که ذکر کردید، اینگونه افراد مستطیع نیستند و در صورت لزوم باید نایب بگیرند و احتیاط آن است که عمره مفرده را به جا آورند.

--آیه الله صافی گلپایگانی: هر یک از افراد مذکور در سؤال که برای رفتن به حج در حرج شدید قرار می گیرند واجب نیست شخصاً به مکه مشرف شوند و در صورتیکه حج بر آنها مستقر بوده و مایوس از رفع حرج می باشند باید نایب بگیرند و اگر حج بر آنها مستقر نشده و فعلاً استطاعت مالی دارند ولی استطاعت بدنی ندارند، بنابر احتیاط واجب نایب بگیرند.

--آیه الله شبیري زنجاني: ج ۱. در شرایط فوق افراد مذکور در سؤال مستطیع نیستند. ج ۲. اگر حج بر عهده آنها مستقر بوده، باید بدون تأخیر برای انجام حج نایب بگیرند. هر چند اگر انجام حج برای خودشان ضرر اساسی نداشته باشد، شخصاً نیز می توانند حج خود را به جا آورند. و اگر حج بر آنها مستقر نبوده چنانچه الان استطاعت مالی دارند و از این که بعداً نیز بتوانند شخصاً حج بجا آورند، مأیوسند باید بدون تأخیر نایب بگیرند. والله العالم.

--آیه الله سیدمحمد شاهرودی: اگر استطاعت مالی دارد، ولی استطاعت بدنی ندارد، باید نایب بگیرد.

--آیه الله نوری همدانی: در هر دو مورد استطاعت محقق نیست و حج واجب نمی باشد.

--آیه الله جوادی آملی: ۱. استطاعت مالی در فرض مزبور حاصل است، ۲. چون مباشرت عسر و حرج است نایب بگیرد.

--آیه الله موسوی اردبیلی: ظاهراً در صورتی که از سایر جهات مستطیع باشند و بتوانند محرم شوند و وقوف در عرفات و مشعر الحرام ولو به نحو اضطراری داشته باشند لازم است به حج بروند و محرم شوند و به وظیفه معذور در مثل طواف و سعی و رمی جمرات عمل کنند. جهات ذکر شده مانع از استطاعت نمی شود مگر آنکه رفتن به حج ملازم با جهات ذکر شده باشد و این جهات موجب عسر و حرج بر این افراد باشد و یا این که توان مالی این هزینه ها را نداشته باشند.